

Un actor la tribunal

Cazul Irina Poenaru

Cînd, în 1874, s-a reprezentat pe scena Teatrului cel Mare (viitorul Teatru Național) revista *Cer cuvîntul*, actrița Irina Poenaru, care a jucat alături de Millo, Grigore Manolescu, Frosa Popescu, a obținut un mare succes pentru felul cum imita pe cîntăreața franceză, faimoasă în epocă, Emilie Keller. După acest succes, Irina Poenaru, tînără și grațioasă a continuat să apară în roluri mici, fiind ceea ce se numea o „utilitate“; a ajuns pînă la rangul, oarecum înalt, de societară clasa a treia. Toate au mers binișor (actrița nici nu năzuia la o înaintare) pînă în anul 1890, cînd s-a produs, am spune, o cotitură în evoluția artei actorului român. Cu acest prilej, cîțiva actori socotiți de Comitetul teatral ca „demodați“, deci necorespunzători, au fost îndepărtați prin pensionare sau neangajare; printre victime s-a aflat și Irina Poenaru. Încă tînără, simțindu-se nedreptățită, a acționat în judecată Teatrul Național.

Curtea de Apel, secția I-a, în fața căreia, potrivit legii, a venit procesul, s-a văzut nevoită să numească „experți“, meniți să aprecieze dacă actrița „are însușirile necesare pentru a fi menținută ca societară de clasa a treia“. Juriul ad-hoc — C. Cornescu (fost director general al teatrelor), Petre Grădișteanu (jurist, unul dintre autorii legii teatrelor în ființă), Ștefan Vellescu (deținătorul catedrei de artă dramatică de la Conservator) a opinat că actrița „merită a fi menținută în teatru“. Ca urmare, Curtea a admis acțiunea intentată de Irina Poenaru, anulînd încheierea Comitetului teatral.

Nemulțumită. Direcția generală a teatrelor, solicită „un alt act de expertiză“, alcătuid o comisie din care au făcut parte G. Bengescu-Dabija (dramaturg), I. Ionescu-Gion (cronicar dramatic), C. Serghiade (cunoscut meloman și impresar de operă); această comisie a supus-o pe biata actriță unei „probe extemporale“. I-au cerut să interpreteze o scenă din *Copila din flori*, piesa lui Grigore Ventura, apoi i-au dat să citească o bucată în proză precum și niște versuri. Jignitor examen pentru o actriță care avea totuși în urmă o carieră! Dar examenul a fost defavorabil Irinei Poenaru.

Cu acest prilej s-a încheiat un proces-verbal — un document interesant, întrucît înfățișează înaltul stadiu de dezvoltare a artei actorului român la sfîrșitul secolului trecut, de asemenea exigența față de slujitorii acestei arte în continuă evoluție.

„Avînd în vedere, sublinia procesul-verbal, că actorul trebuie să fie atît de adine pătruns de simțămîntul sau pasiunea ce intrupează încît să întrecă chiar pe cele din lumea reală, să zugrăvească și să trăiască rolul în ochii publicului, încît masca și a ei mobilitate, glasul și a lui mlădiere, vorbirea și a ei rotunzime și siguranță, gestul și a lui plasticitate, atitudinea și a ei potrivire, într-un cuvînt întreaga viață scenică să se desăvîrșească în cea mai perfectă armonie, cu ceea ce exige sentimentul sau pasiunea ce artistul realizează“.

„Avînd în vedere, continua procesul-verbal, că fără aceste condițiuni și aptitudini este, azi mai cu seamă, peste putință a juca drama, fie în tragedie, fie în comedie, fie în drama propriu-zisă, chiar pe scenele cele mai modeste și cu atît mai puțin pe scene de o însemnătate mai mare“...

„Considerînd că orice scenă și îndeosebi scena română a Teatrului Național are un interes de căpetenie a uita tot ce reamintește timpurile de început ale teatrului, cînd totul se lăsa inspirațiunii momentului, unei doze foarte mari de talent natural, dar nepoleit de artă și de studii conștiente, unor capricii neprevăzute și unei îngăduiri fără margini a publicului îndelung răbdător sau foarte puțin cunoscător, comisiunea susține că se impune ca tinerii care intră acum în teatru pentru a forma contingentul artiștilor viitori, trebuie să-și formeze, prin studii și vederea numai a bunelor modele un ideal artistic absolut deosebit de idealul predecesorilor lor de acum douăzeci-douăzeci și cinci de ani...“

Constatînd că Irina Poenaru „nu corespunde exigențelor ce arta dramatică cere azi de la cei mai modești ai săi reprezentanți“; că actrița ar aparține „unei școale azi dispărute“; că „interesele artei nu pot transige în fața nici unui argument străin de dînsa“, comisia declară „pe onoare și conștiință“ că actrița „nu poate să mai joace pe scena Teatrului Național din București“ (Arhivele Statului, București, Fondul Teatrul Național, dosarele 992/1890 și 1061/1892).

Deși asistată de doi avocați proeminenți (Vasile Lascăr și Petre Grădișteanu) Irina Poenaru a pierdut procesul.

I s-a fixat o pensie de 59,60 de lei, cu care nu se putea duce nici măcar o existență modestă.

N-a putut supraviețui prea mult îndepărtării sale din teatru.